

Η ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αλεξάνδρα Βεργέτη¹

Περίληψη

Η θεωρία και η πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας αναπτύσσεται μέσα από ερευνητικές μελέτες που περιγράφουν και εξηγούν τα προβλήματα κοινωνικής λειτουργικότητας και τις παρεμβάσεις της Κοινωνικής Εργασίας σε πολλαπλά επίπεδα οργάνωσης του κοινωνικού βίου (ατόμου, ομάδας, οργανισμού και κοινότητας).

Το άρθρο αυτό επιχειρεί μια σύντομη ανασκόπηση στη σύγχρονη έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας. Αποσκοπεί να επισημάνει τις εξελίξεις και τις κυριότερες ερευνητικές προσεγγίσεις που υιοθετούνται σήμερα στην έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας με τα δυνατά σημεία και τους περιορισμούς τους. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην «έρευνα παρέμβασης», η οποία συγκεντρώνει αυξανόμενο ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια.

1. Η έννοια της έρευνας στην Κοινωνική Εργασία

Η έρευνα στην Κοινωνική Εργασία σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει το Δίκτυο Δράσης για την Εκπαίδευση και Έρευνα στην Κοινωνική Εργασία (socialworkers.org/answer)² εστιάζει στη διερεύνηση της αλληλεπίδρασης κοινωνικών, συμπεριφορικών και περιβαλλοντικών παραγόντων σε θέματα υγείας, ψυχικής υγείας, οικογένειας, χρήσης ουσιών, κοινοτικής βίας κ.ά. και προσδιορίζει στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων για τη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων σε επίπεδο ατομικό, οικογενειακό και κοινοτικό. Με τη διεξαγωγή ερευνών στις κοινοτικές κοινωνικές υπηρεσίες, στα σχολεία, στις υπηρεσίες υγείας και άλλες κοινωνικές οργανώσεις, οι ερευνητές της Κοινωνικής Εργασίας, αφενός παρέχουν εμπειρικά ευρήματα για την τεκμηρίωση των προσεγγίσεών της στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των «εξυπηρετούμενων», αφετέρου προσδιορίζουν τις ενδεχόμενες δυνατότητες και ανάγκες του πληθυσμού, με σκοπό τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και της κοινωνικής πολιτικής. Ως εκ τούτου πορίσματα ερευνών κοινωνικής εργασίας είναι απαραίτητα τόσο στη χάραξη κοινωνικής πολιτικής και στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών όσο και στην άσκηση και στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας.

Τα κριτήρια για την ποιότητα της έρευνας στην Κοινωνική Εργασία είναι η συμβολή της στην ανάπτυξη και την αξιολόγηση των εφαρμογών της, στην προαγωγή των αξιών της και

1. Κοινωνική λειτουργός, (PhD), καθηγήτρια εφαρμογών στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Αθήνας.

2. Το Δίκτυο Δράσης για την Εκπαίδευση και Έρευνα στην Κοινωνική Εργασία: Action Network for Social Work Education and Research (ANSWER), αποτελείται από εκπροσώπους Συλλόγων Σχολών Κοινωνικής Εργασίας όλων των επιπέδων εκπαίδευσης, Συλλόγων Ερευνητικών Οργανισμών Κοινωνικής Εργασίας και του Εθνικού Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών των ΗΠΑ. Αποβλέπει στην υποστήριξη νομικών και εκτελεστικών ρυθμίσεων για την εκπαίδευση και την έρευνα της κοινωνικής εργασίας (<http://www.socialworkers.org/advocacy/answer/default.asp>.)

στην ισχυροποίηση της ως επιστήμης (Shaw, 2003:114). Ειδικότερα η επιστημονική βάση της Κοινωνικής Εργασίας συνδέεται με την ερευνητική τεκμηρίωση του θεωρητικού πλαισίου της.

1.1. Αναδρομή στην έρευνα στην Κοινωνική Εργασία

Το ενδιαφέρον για την έρευνα στην Κοινωνική Εργασία έγινε ιδιαίτερα φανερό στις ΗΠΑ το 1949, με τη σύσταση ενός συλλογικού οργάνου που έφερε την επωνυμία: «Ομάδα Έρευνας στην Κοινωνική Εργασία» (The Social Work Research Group). Η ομάδα αυτή αποτελείτο κυρίως από ερευνητές κοινωνικούς λειτουργούς που απασχολούνταν σε διάφορες κοινωνικές οργανώσεις.

Ήδη από τις δεκαετίες του 1950 και 1960 το ενδιαφέρον για την αξιολόγηση των κοινωνικών υπηρεσιών στις ΗΠΑ ήταν έντονο, ωστόσο τα σχετικά δείγματα ερευνών κοινωνικής εργασίας εκείνη την περίοδο ήταν ελάχιστα (Rubin, 2000:10).³

Πρόοδος στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας σηματοδοτείται με την εμφάνιση ομώνυμων περιοδικών στο τέλος της δεκαετίας του 1970 και προπάντων με σημαντικές κλινικές μελέτες όπως η επικεντρωμένη σε στόχους κοινωνική εργασία (Reid & Epstein, 1972), η παρέμβαση σε καταστάσεις κρίσης (Parad 1966, Rapoport 1967, Golan 1978) κ.ά. που άρχισαν να αναπτύσσονται από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 και μετά και ανέδειξαν μοντέλα παρέμβασης για μια επιστημονικά τεκμηριωμένη πρακτική.

Τη δεκαετία του 1990 οι κοινωνικές υπηρεσίες των ΗΠΑ δίνουν έμφαση στην έρευνα αξιολόγησης. Οι μελέτες αξιολόγησης αφορούσαν ποικίλες εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας, όπως σε άτομα με εγκεφαλική παράλυση και στις οικογένειές τους, σε οικονομικά εξαρτημένα μέλη, σε αστέγους, σε κακοποιημένες συζύγους και σε άτομα υψηλού κινδύνου λόγω του HIV/AIDS, τα αποτελέσματα των οποίων είχαν σημαντική επίδραση στην παροχή υπηρεσιών (Rubin, 2000:11). Την ίδια περίοδο σύμφωνα με την αναφορά του Rubin (στο ίδιο) ιδρύονται ερευνητικά κέντρα στις σχολές κοινωνικής εργασίας, καθώς και τρεις ερευνητικοί οργανισμοί: το Ινστιτούτο για την Προώθηση της Έρευνας στην Κοινωνική Εργασία (the Institute for Advancement of Social Work Research), το Δίκτυο Δράσης για την Εκπαίδευση και Έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας (the Action Network for Social Work Education and Research) και η Εταιρία για την Κοινωνική Εργασία και την Έρευνα (the Society for Social Work and Research), αναπτύσσουν κοινή δράση και επιτείνουν τις προσπάθειες σε θέματα θεσμικής κατοχύρωσης της έρευνας στην κοινωνική εργασία. Αποτέλεσμα των προσπαθειών αυτών ήταν η ίδρυση το 2001 του Εθνικού Κέντρου Έρευνας στην Κοινωνική Εργασία (National Center for Social Work Research), το οποίο υπάγεται στο Εθνικό Τμήμα Δημόσιας Υγείας και Ανθρωπίνων Πόρων.

Κύριος σκοπός του Εθνικού Κέντρου Έρευνας στην Κοινωνική Εργασία των ΗΠΑ είναι να παρέχει πληροφορίες, με βάση πορίσματα εμπειρικών ερευνών στη λήψη αποφάσεων χρηματοδότησης των Κοινωνικών Υπηρεσιών (βλ. ιδρυτική πράξη).⁴ Ειδικότερα, η Αμερικανική Βουλή χρηματοδοτεί ερευνητές κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι εστιάζουν τις υπηρεσίες

3. Ο Rubin αναφέρει ότι σε σχετική ανασκόπηση εντοπίστηκαν μόνο 11 ερευνητικές μελέτες αξιολόγησης στην Κοινωνική Εργασία με Περιπτώσεις.

4. Ιδρυτική πράξη του National Center for Social Work Research, στο: <http://www.theorator.com/bills107/>

τους: 1) Στη βελτίωση της ατομικής και οικογενειακής λειτουργικότητας, στην αποτελεσματική πρόληψη προβλημάτων υγείας-ψυχικής υγείας και σε θεραπευτικές παρεμβάσεις που καθιστούν τα άτομα πιο παραγωγικά μέλη της κοινωνίας. 2) Στην πρόληψη και θεραπεία προβλημάτων: σχολικής βίας, ηλικιωμένων, εφηβικής εγκυμοσύνης, παιδικής κακοποίησης, οικογενειακής βίας, νεανικής εγκληματικότητας και χρήσης ουσιών, ιδίως σε υποβαθμισμένες περιοχές. 3) Σε σημαντικές πληροφορίες έρευνας, σύνθετων κοινωνικών προβλημάτων που διαμορφώνονται από ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών, ιατρικών, οικονομικών και κοινοτικών επιδράσεων και προσεγγίζονται διεπιστημονικά, με επίκεντρο την οικογένεια και βάση την κοινότητα.

Στη Βρετανία, σύμφωνα με μια ανασκόπηση ερευνών που πραγματοποιήθηκε σε πανεπιστημιακά εκπαιδευτικά προγράμματα κοινωνικής εργασίας το 2001, διαπιστώθηκε σημαντική αύξηση των ερευνών από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και μετά. Πρόοδο σημείωναν οι πανεπιστημιακές σχολές που είχαν ειδικευτεί σε τομείς της Κοινωνικής Εργασίας ή σε συγκεκριμένες μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Το ενδιαφέρον για θέματα που παλιότερα επικρατούσαν στην έρευνα, όπως η ψυχική υγεία ήταν περιορισμένο. Αυξημένο ήταν το ποσοστό της έρευνας στον τομέα της υγείας και της κοινωνικής φροντίδας. Αντίθετα, η διεπιστημονική έρευνα σε σημαντικούς τομείς όπως η στέγαση, η εκπαίδευση, η ποινική δικαιοσύνη και η δημόσια υγεία ήταν ελάχιστη. Δεν υπήρχε καμία μελέτη για την κοινωνική φροντίδα και τη συγκοινωνία, την πολεοδομία και την κοινωνική εργασία και ελάχιστες μελέτες αφορούσαν στο περιβάλλον. Η ευθύνη για την ελλειμματική διεπιστημονική συνεργασία στην έρευνα αποδίδεται στην ελλιπή χρηματοδότηση αλλά και στην ποιότητα της συνεργασίας μεταξύ των πανεπιστημίων (Shaw, 2003:11-15).

Γενικότερα στην Ευρώπη, το ενδιαφέρον για την έρευνα στην Κοινωνική Εργασία είναι μεγάλο. Σε μια πρόσφατη μελέτη του Thematic Network⁵ με θέμα ομοιότητες και διαφορές της Κοινωνικής Εργασίας στην Ευρώπη, στην οποία συμμετείχαν είκοσι τέσσερις χώρες, διαπιστώνεται ότι τα περισσότερα κράτη θέτουν ως βασική προϋπόθεση την ανάπτυξη της έρευνας για την κατοχύρωση του επιστημονικού χαρακτήρα της Κοινωνικής Εργασίας. Μερικές χώρες (Ιταλία, Ισπανία, Τσεχία, Εσθονία) θεωρούν την έρευνα και τις δημοσιεύσεις ως βασική πρόκληση για το μέλλον της επιστήμης (Campanini & Frost, 2004:214).

Στην Ελλάδα, οι κυριότεροι φορείς κοινωνικών υπηρεσιών που έχουν ασχοληθεί με την έρευνα σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων για το παιδί και την οικογένεια τις τελευταίες δεκαετίες είναι το *Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού* (μελέτες για την κακοποίηση – παραμέληση παιδιού), το *Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα»* (μελέτες για την υιοθεσία και αναδοχή), η *Γενική Γραμματεία Ισότητας – Κέντρο Έρευνας Θεμάτων Ισότητας* (μελέτες για την κακοποίηση γυναικών) και το *Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης* (αποτελεί μετεξέλιξη του Εθνικού Συμβουλίου Κοινωνικής Φροντίδας), το οποίο σύμφωνα με τον ιδρυτικό του νόμο (Ν.3370/2005) είναι δημόσιος φορέας έρευνας, αξιολόγησης, τεκμηρίωσης, εκπαίδευσης και εξειδικευμένων εφαρμογών στο χώρο της κοινωνικής πολιτικής. Επίσης σημαντικό είναι το ερευνητικό έργο των δύο φορέων πρόληψης και θεραπείας της ουσιοεξάρτησης, ΚΕΘΕΑ & ΟΚΑΝΑ.

5. The Thematic Network είναι ένα ευρωπαϊκό δίκτυο σχολών Κοινωνικής Εργασίας του προγράμματος Erasmus που αποσκοπεί στην προαγωγή της γνώσης και της εκπαιδευτικής πρακτικής σε συγκεκριμένα θέματα.

Το περιοδικό *Κοινωνική Εργασία* και το *ΕΚΛΟΓΗ Θεμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας* παλαιότερα, με τη συνεπή δημοσίευση ερευνητικών μελετών που αφορούν στις ποικίλες εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας, έχουν συμβάλει ουσιαστικά στην ανατροφοδότηση της επαγγελματικής πρακτικής με τεκμηριωμένη εμπειρική γνώση. Σε μια ανασκόπηση της ύλης του πρώτου περιοδικού, από το 2000 και ύστερα, παρατηρείται μια σταθερή αύξηση των δημοσιεύσεων έρευνας στην κοινωνική εργασία. Μερικές από αυτές αναφέρονται στις συνέπειες της βίας κατά των γυναικών, στην κακοποίηση-παραμέληση παιδιού, στην πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας, σε περιβαλλοντικούς- ψυχοκοινωνικούς παράγοντες αυτοκτονικής συμπεριφοράς στην εφηβεία, στην αξιολόγηση προγραμμάτων απεξάρτησης, σε στάσεις απέναντι στο AIDS, στις εκπαιδευτικές ανάγκες μεταναστών και προσφύγων, στην ποιότητα ζωής ευπαθών κοινωνικών ομάδων, στη διαχείριση του επαγγελματικού άγχους, στην εκτίμηση αναγκών για την απασχόληση των κοινωνικών λειτουργών και στην επαγγελματική αναγνώριση.⁶

Στη χώρα μας, ο ρόλος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων Κοινωνικής Εργασίας στην ανάπτυξη της έρευνας είναι καθοριστικός. Το Διδακτορικό Πρόγραμμα Κοινωνικής Εργασίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης έχει την πιο σημαντική συμβολή στην προώθηση της έρευνας. Εστιάζει στην έρευνα της πρακτικής της κοινωνικής εργασίας στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και αποτελεί μια αφετηρία για την ανάπτυξη ειδικευμένης πρακτικής.⁷ Έχει αναλάβει μεγάλο αριθμό διδακτορικών διατριβών.

Σε επίπεδο προπτυχιακής εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης δίνει έμφαση στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας μέσω της θεωρητικής εκπαίδευσης, πρακτικής άσκησης και των πτυχιακών εργασιών. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι μέλη του διδακτικού προσωπικού του (Ζαϊμάκης, Καλλινικάκη, 2004) κυκλοφόρησαν το πρώτο βιβλίο έρευνας στην κοινωνική εργασία στην Ελλάδα.⁸

Σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα της κοινωνικής εργασίας στα ΤΕΙ της χώρας, τα μαθήματα στη μεθοδολογία της έρευνας είναι υποχρεωτικά και στο εργαστηριακό μέρος οι σπουδαστές αποκτούν εμπειρία στη διεξαγωγή ερευνητικής μελέτης. Επίσης, η εκπόνηση

6. Ενδεικτικά: Πουλόπουλος, Χ. (2000). Αξιολόγηση οργανισμών θεραπείας της τοξικοεξάρτησης: στόχοι, μέθοδοι και κριτήρια. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 57, σσ. 7- 12.

Χατζηφωτίου, Σ. κ.ά. (2003). Παιδική κακοποίηση και κοινωνική εργασία: Δυσκολίες και προτεινόμενα μοντέλα δράσης για τους επαγγελματίες. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 72, σσ. 211-224.

Θεοδωράτου, Μ. κ.ά. (2004). Τρόποι διαχείρισης του εργασιακού άγχους και επαγγελματικών προβλημάτων των κοινωνικών λειτουργών. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 75, σσ. 147-165.

Αλτάνης, Π. κ.ά. (2005). Η άριστη αναλογία κοινωνικών λειτουργών στην Ελλάδα. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 78, σσ. 71-84.

Σκλάβου, Κ. (2006). Μελέτη εκπαιδευτικών αναγκών και στάσεων για την εκπαίδευση των ενηλίκων προσφύγων και μεταναστών στο λεκανοπέδιο Αττικής. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 82, σσ. 104-115.

Παπαδάκη, Ε., Παπαδάκη, Β. (2006). Η επαγγελματική αναγνώριση των κοινωνικών λειτουργών στο πλαίσιο των κοινωνικών υπηρεσιών της Κρήτης. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 84, σσ. 211- 224.

7. Ενδεικτικά: Βεργέτη, Α. (2006). *Κοινωνική εργασία με οικογένεια σε κρίση*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο (Διδακτορική διατριβή).

8. Βλ. έρευνα εκτίμησης αναγκών των Ζαϊμάκη, Γ - Καλλινικάκη, Θ. (2004). *Τοπικός χώρος και πολυπολιτισμικότητα. Σάπες Θράκη*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.

πτυχιακής εργασίας από τους σπουδαστές είναι υποχρεωτική και συνήθως περιλαμβάνει έρευνα. Τέλος, το διδακτικό προσωπικό των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ έχει αυξανόμενη συμμετοχή σε ερευνητικές μελέτες.⁹

2. Επιστημονικές προσεγγίσεις στην έρευνα στην Κοινωνική Εργασία

Η κριτική για την έρευνα στην κοινωνική εργασία και γενικότερα στις κοινωνικές επιστήμες από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα εστιάζεται στην ανεπάρκεια του **θετικιστικού** μοντέλου για τη μελέτη των κοινωνικών φαινομένων.

Το θετικιστικό επιστημονικό μοντέλο δέχεται ότι ο «αντικειμενικός κόσμος» υφίσταται ανεξάρτητα από τη θεώρηση του ερευνητή και ως εκ τούτου ο ερευνητής αποκαλύπτει τα «αντικειμενικά» γεγονότα (Marlow, 1997:8). Η μεθοδολογία που ακολουθεί συνήθως είναι ποσοτική και σπανίως ποιοτική. Κύριο μέλημα της έρευνας είναι ο έλεγχος μιας συγκεκριμένης θεωρίας από την οποία προκύπτουν οι υποθέσεις, οι οποίες ελέγχονται σε σχέση με τα εμπειρικά δεδομένα και επαληθεύονται ή όχι με χρήση στατιστικών μεθόδων. Εξετάζει την ύπαρξη αιτιωδών συνδέσεων μεταξύ των μεταβλητών που επηρεάζουν ή προκαλούν αλλαγές στα κοινωνικά φαινόμενα και επιχειρεί γενίκευση των πορισμάτων στον πληθυσμό της έρευνας (Κυριαζή, 2001: 46-51). Ωστόσο η επάρκεια του θετικιστικού μοντέλου για τη μελέτη σύνθετων κοινωνικών φαινομένων που αλλάζουν συνεχώς, όπως η ανθρώπινη συμπεριφορά, έχει αμφισβητηθεί.

Ένα άλλο επιστημονικό μοντέλο, εναλλακτικό του θετικιστικού, είναι το **ερμηνευτικό**, σύμφωνα με το οποίο η πραγματικότητα εκλαμβάνεται ως μια αλληλεπιδραστική κοινωνική κατασκευή, που υπάρχει μόνο μέσα από το νόημα που της αποδίδουν τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην έρευνα (Marlow, 1997:9-10). Ως εκ τούτου η έρευνα κυρίως αποσκοπεί να ανακαλύψει και να περιγράψει τα κοινωνικά φαινόμενα, παρά να προσδιορίσει τα αίτια της εμφάνισής τους, τα οποία δύσκολα ανιχνεύονται στο πλαίσιο μιας αλληλεπιδραστικής κοινωνικής πραγματικότητας. Τα δεδομένα της έρευνας συνήθως είναι ποιοτικά. Παράγονται από ένα μικρό αριθμό περιπτώσεων μέσα από συνεντεύξεις βάθους και συμμετοχική παρατήρηση προκειμένου να γίνει κατανοητή η υποκειμενική εμπειρία. Οι ερευνητές που ενστερνίζονται την ερμηνευτική άποψη δεν αγνοούν τις προκαταλήψεις ή τις αξίες τους, αντιθέτως τις αναγνωρίζουν και τις δηλώνουν με σαφήνεια, ενώ ο ρόλος των προσώπων που συμμετέχουν στην έρευνα είναι ενεργητικός σε όλη τη διαδικασία της έρευνας. Στον πίνακα 1 σημειώνονται οι διαφορές μεταξύ των δύο μοντέλων.

9. Ενδεικτικά: α) Παπαγεωργίου, Ε.(επ.), Δημοπούλου, Μ., Βεργέτη, Α. κ.ά. (2002). *Ανίχνευση τάσεων εξάρτησης από ψυχοδραστικές ουσίες στον πληθυσμό του ΤΕΙ-Αθήνας, ηλικίας 18-24 ετών*. Αθήνα: Εκδοτικός οργανισμός ΤΕΙ-Α. β) Γεωργούλας, Στ.- Τσαλκάνης, Α.(2006). Κοινωνικοί λειτουργοί και πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας σε επίπεδο κοινότητας. *Κοινωνική Εργασία*, τ.82, σσ.88-103 (ΤΕΙ –Α). Παπαδάκη, Ε., Παπαδάκη, Β.(2006). Η επαγγελματική αναγνώριση των κοινωνικών λειτουργών στο πλαίσιο των κοινωνικών υπηρεσιών της Κρήτης. *Κοινωνική Εργασία*, τ.84, σσ.211- 224 (ΤΕΙ – Ηρακλείου Κρήτης).

Πίνακας 1

Σύγκριση μεταξύ του θετικιστικού και του ερμηνευτικού μοντέλου της επιστήμης

Υποθέσεις	Θετικιστικό μοντέλο	Ερμηνευτικό μοντέλο
Κοσμολογικές (ιδέες για τον κόσμο)	Ο κόσμος είναι προβλέψιμος, μετρήσιμος. Η πραγματικότητα κατανοείται σε μέρη/ μεταβλητές .	Η γνώση του ανθρώπου για τον κόσμο είναι μια συμβολική κοινωνική κατασκευή. Ο άνθρωπος αποκαλύπτει, κατανοεί και εξηγεί τα γεγονότα ως μέρη ενός κοινωνικού όλου/ πλαισίου.
Οντολογικές (θεωρίες για την ύπαρξη)	Η ανθρώπινη συμπεριφορά εξηγείται με βάση τα αίτια και με προκαθορισμένες μεθόδους, έχει μια μηχανική ποιότητα, χειραγωγείται και ελέγχεται.	Η συμπεριφορά των ανθρώπων είναι σκόπιμη και δημιουργική, μπορεί να εξηγηθεί αλλά δεν είναι προβλέψιμη.
Επιστημολογικές (θεωρίες για την γνώση)	Η γνώση για τον κόσμο προκύπτει από πειράματα και παρατηρήσεις. Βασίζεται αποκλειστικά στη βεβαιότητα της εμπειρίας των αισθήσεων. Οι ποσοτικές μέθοδοι μέτρησης των φαινομένων έχουν υψηλή αξία.	Η γνώση προκύπτει από την ερμηνεία και τη διορατικότητα, βασίζεται στην επικοινωνία ενσυναίσθησης ερευνητή – ερευνούμενων χρησιμοποιώντας ποιοτικές μεθόδους : συνέντευξη βάθους, συμμετοχική παρατήρηση κ.ά.
Δεοντολογικές (αξίες)	Η γνώση διαχωρίζεται από τις αξίες. Η επιστήμη παράγει γνώση και είναι ουδέτερη αξιών.	Οι αξίες είναι αντικείμενο της έρευνας.

Πηγή: Peile et al., 1995, αναφέρεται στο βιβλίο των D'Cruz, H., Jones, M. 2003: 51-52.

Διασκευή : Α.Βεργέτη

Κάθε ένα από τα δύο αυτά βασικά μοντέλα κατανόησης του κόσμου (θετικιστικό και ερμηνευτικό) έχει δυνατότητες και περιορισμούς. Η επιλογή του ενός έναντι του άλλου στην έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας εξαρτάται από το βασικό ερώτημα της εκάστοτε έρευνας. Παραλλαγές των δύο αυτών μοντέλων εκφράζονται σήμερα σε ποικίλες ερευνητικές προσεγγίσεις της κοινωνικής έρευνας. Ειδικότερα στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας, οι πιο δημοφιλείς είναι: **η εμπειρική έρευνα, ο μεθοδολογικός πλουραλισμός, η κριτική θεωρία, ο επιστημονικός ρεαλισμός και ο κονστρουκτιβισμός.** Ακολουθεί μια συνο-

πτική περιγραφή των προσεγγίσεων αυτών σε σχέση με την εφαρμογή τους στην Κοινωνική Εργασία.

2.1. Εμπειρική έρευνα (empirical practice)

Η εμπειρική έρευνα στην κοινωνική εργασία τείνει να συνδέεται με το θετικιστικό μοντέλο της επιστήμης. Βασίζεται στη συστηματική εξέταση της γνώσης που απορρέει από την εμπειρία στην πρακτική της κοινωνικής εργασίας. Υπήρξε η επικρατέστερη προσέγγιση στην εξέταση της πρακτικής της κοινωνικής εργασίας τις δεκαετίες '70 και '80 (Fortune Reid, 1999:8-19). Έχει συνδεθεί με πειραματικές μελέτες που εξετάζουν τα αίτια των αλλαγών στην πρακτική της κοινωνικής εργασίας και κυρίως με την ερευνητική στρατηγική: «αξιολόγηση μίας περίπτωσης» (Single – Case Evaluation or Single Case Designs) που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας. Σύμφωνα με τον Kazi (1998) στην «αξιολόγηση μίας περίπτωσης», ο επαγγελματίας προσδιορίζει το πρόβλημα από κοινού με τον «εξυπηρετούμενο» (αποτιμά/ μετρά την ένταση, συχνότητα, διάρκεια και κάθε σχετικό χαρακτηριστικό), στη φάση αυτή δεν επιχειρείται καμία παρέμβαση. Ακολουθεί η παρέμβαση κατά τη διάρκεια της οποίας ο επαγγελματίας συνεχίζει τη μέτρηση του προβλήματος. Έτσι επιδιώκεται, αφενός να καθοριστεί η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης σε μεμονωμένες περιπτώσεις, αφετέρου οι περιπτώσεις αυτές (συνολικά) με τη δημοσίευσή τους, να αποτελέσουν εμπειρικά τεκμηριωμένες παρεμβάσεις για ευρύτερη αξιοποίηση στην εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας.

Η συμβολή της εμπειρικής έρευνας στην εφαρμοσμένη πρακτική της κοινωνικής εργασίας σύμφωνα με τον Kazi (1998:143-146) κρίνεται σημαντική, ιδίως σε σχέση με τις επιχειρούμενες αποτιμήσεις των αποτελεσμάτων της παρέμβασης. Ωστόσο επισημαίνει ότι η εμπειρική προσέγγιση συμβάλει εν μέρει στην αποτίμηση των αποτελεσμάτων, καθώς δεν εξετάζει την επίδραση της παρέμβασης στα αποτελέσματα, αλλά περιορίζεται μόνο στην αποτίμησή τους. Άλλοι περιοριστικοί παράγοντες της εμπειρικής προσέγγισης αφορούν συνήθως στην αδυναμία συμπερίληψης ομάδων ελέγχου και στο υψηλό οικονομικό κόστος τους.

2.2. Ρεαλισμός ή μεθοδολογικός πλουραλισμός

Ο ρεαλισμός ή μεθοδολογικός πλουραλισμός ή εκλεκτική προσέγγιση υιοθετεί ένα συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων με σκοπό να απαντήσει με μεγαλύτερη πληρότητα στο θέμα της έρευνας. Προέκυψε ως συνέπεια της επιστημονικής διαμάχης γύρω από τους περιορισμούς που εμφάνισε η αξιοποίηση του θετικιστικού μοντέλου στην έρευνα των κοινωνικών φαινομένων.

Ο μεθοδολογικός πλουραλισμός στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας διεισδύει περισσότερο από ότι η εμπειρική έρευνα στη σύνθετη φύση των προβλημάτων της πρακτικής της. Με τη χρήση των ποσοτικών μεθόδων προκύπτουν πιο αντικειμενικές πληροφορίες σε σχέση με τα μετρήσιμα αποτελέσματα της παρέμβασης και με τη χρήση των ποιοτικών μεθόδων το περιεχόμενο της παρέμβασης αναλύεται σε βάθος. Ειδικότερα, ο μεθοδολογικός πλουραλισμός δύναται να συνδέσει τις διαδικασίες παρέμβασης, τα αποτελέσματα, τις αρχές και τη δεοντολογία με τις υποκειμενικές απόψεις των προσώπων που συμμετέχουν στην έρευνα (Kazi, 1998:147-149). Ωστόσο ο Kazi (στο ίδιο) σημειώνει ότι στην πρακτική εφαρμογή της η προσέγγιση αυτή τείνει να επικεντρώνεται σε ανάγκες χρηματοδότησης ή στη μέτρηση των

αποτελεσμάτων παρέμβασης, παρά σε μια ολοκληρωμένη διερεύνηση της πρακτικής της Κοινωνικής Εργασίας σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα.

2.3. Κριτική θεωρία

Η κριτική θεωρία στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας υποστηρίχθηκε στη Βρετανία από τους Shaw (1996) και Everitt & Hardiker (1996). Οι οπαδοί της δυσπιστούν σε κάθε ποσοτική μέθοδο. Η έρευνα με βάση την κριτική θεωρία έχει πολιτικό προσανατολισμό, περιλαμβάνει κινήματα που αποσκοπούν στη χειραφέτηση καταπιεσμένων κοινωνικών ομάδων. Με άλλα λόγια αναφέρεται σε μεθόδους ποιοτικής έρευνας προσανατολισμένες στην ενδυνάμωση και την απελευθερωτική κοινωνική αλλαγή (π.χ. φεμινιστική, εθνογραφική, έρευνα δράσης κ.ά.). Σύμφωνα με την κριτική θεωρία, η προκατάληψη του ερευνητή στην εξέταση της κοινωνικής πραγματικότητας είναι δεδομένη και απορρέει από ιστορικές, πολιτικές, κοινωνικές και εθνικές/ φυλετικές συνθήκες. Η έρευνα της κοινωνικής εργασίας που υιοθετεί την κριτική θεωρία, εξετάζει το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα της παρέμβασης, τις απόψεις των εμπλεκόμενων μερών, εν μέρει το πλαίσιο της παρέμβασης και δίνει έμφαση σε ζητήματα αξιών ως μέρος των διαδικασιών διεξαγωγής και των αποτελεσμάτων της παρέμβασης. Ωστόσο και η προσέγγιση αυτή δεν καταφέρνει να εξετάσει με ένα ολιστικό τρόπο την παρέμβαση της κοινωνικής εργασίας, επειδή επικεντρώνεται στις ανάγκες των προσώπων που συμμετέχουν στην έρευνα (Kazi, 1998:151).

2.4.Επιστημονικός ρεαλισμός ή μεταθετικισμός

Επιστημονικός ρεαλισμός ή μεταθετικισμός θεωρείται μια τροποποιημένη μορφή του θετικισμού. Σύμφωνα με τους Pawson & Tilley (1997), ο επιστημονικός ρεαλισμός δέχεται ότι η πραγματικότητα υπάρχει ανεξάρτητα από τον ερευνητή, ο οποίος μολονότι δεν μπορεί να την εκλάβει όπως ακριβώς είναι (ο θεωρητικός προσανατολισμός του λειτουργεί ως φίλτρο), προσπαθεί να την κατανοήσει κατά προσέγγιση, με πειθαρχημένη συλλογή και ανάλυση στοιχείων. Ενσωματώνει στοιχεία από ένα μεγάλο φάσμα απόψεων και προσεγγίσεων και αυτό είναι το πλεονέκτημά του, συγκριτικά με τις προαναφερθείσες προσεγγίσεις στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας (Kazi 1998:155-157). Ο ερευνητής ενθαρρύνεται να υιοθετήσει μια ευρύτερη αντίληψη και με αυτό τον τρόπο να συλλάβει τη σύνθετη πραγματικότητα, στο πλαίσιο της οποίας έχει εφαρμογές η Κοινωνική Εργασία.¹⁰

2.5.Κονστρουκτιβισμός (Constructivism)

Ο κονστρουκτιβισμός είναι μια ερμηνευτική προσέγγιση της πραγματικότητας. Η βασική του αρχή είναι ότι η πραγματικότητα είναι μια κοινωνική κατασκευή (Robson,2007:32). Τα

10. Ο Kazi αναφερόμενος στην έρευνα αξιολόγησης προσδιορίζει τρεις διαστάσεις/ όψεις της κοινωνικής εργασίας: α) *Πρακτική*, περιλαμβάνει τη δεοντολογία, τις αξίες, τη διαδικασία παρέμβασης και τα αποτελέσματα. β) *Θεωρήσεις*, περιλαμβάνουν τις απόψεις των «εξυπηρετούμενων», των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών, διοικητικών, άλλων επαγγελματιών και σημαντικών άλλων και γ) *Πλαίσια*, αναφέρονται στο υπόβαθρο *Πρακτικής και Θεωρήσεων* (1998: 139-141).

κύρια σημεία διαφωνίας του με το θετικισμό είναι : α) η πραγματικότητα δεν γίνεται να μελετηθεί αποσπασματικά (σε μεταβλητές) αλλά μόνο σ' ένα ολιστικό πλαίσιο, β) οι ανθρώπινες συμπεριφορές οφείλονται στο χρόνο και στο πλαίσιο, γ) η πιθανότητα γενίκευσης στην κοινωνική έρευνα μάλλον είναι ανέφικτη και δ) η σχέση ερευνητή - ερευνώμενου χαρακτηρίζεται από σεβασμό, διαπραγμάτευση, κοινό έλεγχο και αμοιβαία μάθηση (Shaw & Oka 2001:3). Εφαρμογές του κονστρουκτιβισμού στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας υιοθετούνται τα τελευταία χρόνια.¹¹

3. Μέθοδοι έρευνας στην κοινωνική εργασία

Σχετικά με την αξιοποίηση των μεθόδων έρευνας στην πρακτική της κοινωνικής εργασίας, από μια γενική ανασκόπηση ερευνών σε διεθνή κλίμακα (Reid, 1997) προέκυψε ότι το μεγαλύτερο μέρος τους αφορούσε σε ποσοτικές μελέτες του προφίλ των εξυπηρετούμενων, των επαγγελματιών, των προγραμμάτων και των κοινοτήτων. Η μεθοδολογία περιλάμβανε συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, κλίμακες, ανάλυση δευτερογενών δεδομένων, περιγραφική στατιστική, απλές συσχετίσεις και έλεγχο σημαντικότητας. Ιδιαίτερα δημοφιλής ήταν η έρευνα αξιολόγησης των παρεμβάσεων με έλεγχο «πριν-και-μετά» ή «μόνο-μετά».

Οι πειραματικές μελέτες δεν ξεπερνούσαν το 15% των δημοσιευμένων άρθρων (Rubin, 2000:11). Αν και θεωρούνται σημαντικές για την ανάπτυξη πολιτικής, η εφαρμογή τους σε δείγματα πιθανοτήτων είναι δύσκολη, εξαιτίας του ότι η συγκρότηση ομάδων ελέγχου είναι σχεδόν ανέφικτη (Drisko 2000:201).

Έντονο ήταν το ενδιαφέρον των ερευνητών στις ΗΠΑ για την ποιοτική έρευνα, ιδιαίτερα σε θέματα οικογένειας (McRoy 1997:5), αλλά και στη Βρετανία το ενδιαφέρον για την ποιοτική έρευνα ήταν αυξημένο (Shaw&Gould, 2001:10). Οι στρατηγικές ποιοτικής έρευνας όπως η μελέτη περίπτωσης, η εθνογραφική μελέτη, η ανάλυση τεκμηρίων, η ανάλυση ελεύθερων συνεντεύξεων και η συμμετοχική παρατήρηση εφαρμόζονταν συχνότερα με σκοπό την ανάπτυξη νέας γνώσης σε θέματα όπως η σεξουαλικότητα, η κακοποίηση και η βία (Shaw, 2003:108). Επίσης, στη Γερμανία το ενδιαφέρον για ποιοτική έρευνα είναι αυξημένο τα τελευταία χρόνια και υιοθετείται η προσέγγιση του κονστρουκτιβισμού.

Στην Ελλάδα οι περισσότερες από τις δημοσιευμένες έρευνες των τελευταίων χρόνων στο περιοδικό *Κοινωνική Εργασία* είχαν υιοθετήσει αμιγώς ποσοτικές μεθόδους έρευνας και οι υπόλοιπες συνδυασμό ποσοτικών – ποιοτικών ή μόνο ποιοτικές.¹²

4. Έρευνα παρέμβασης

Η έρευνα παρέμβασης εξετάζει τις προσεγγίσεις που υιοθετούνται στην πρακτική της κοινωνικής εργασίας και τη σχέση τους με τα αποτελέσματα. Αποσκοπεί πρωτίτως στην ανάπτυξη επάρκειας δεξιοτήτων-τεχνικών και μοντέλων παρέμβασης (Fortune & Reid, 1999:403). Με άλλα λόγια, αναφέρεται στην τεκμηρίωση και στην ανάπτυξη των γνώσεων και των δεξιοτήτων που υιοθετούνται στην κοινωνική εργασία για την επίλυση προβλημάτων. Ειδικότερα, εστιάζεται σε τρεις άξονες: α) στην ανάπτυξη εννοιών και θεωριών (π.χ. προφίλ χρηστών,

11. Βλ. Κεφ. 9 στο : Parton, N., O'Byrne, P. (2000). *Constructive Social Work*. New York: Palgrave.

12. Βλέπε τεύχη του περιοδικού *Κοινωνική Εργασία* των ετών 2000 -2006.

υπηρεσιών) που είναι άκρως σημαντικές για τη διαμόρφωση στρατηγικών παρέμβασης, β) στην εφαρμογή επιστημονικών γνώσεων για την επίλυση προβλημάτων και αλλαγή πολιτικών και γ) στην ανάπτυξη ή βελτίωση των μεθόδων και των τεχνικών παρέμβασης (Rothman, 1997:1).

Πολλά μοντέλα σχεδιασμού ερευνών παρέμβασης στην κοινωνική εργασία έχουν αναπτυχθεί από τη δεκαετία του 1970 και μετά για την ανάπτυξη αποτελεσματικών παρεμβάσεων. Το μοντέλο της επικεντρωμένης σε στόχους κοινωνικής εργασίας που αναπτύχθηκε από τον ερευνητή William Reid¹³ θεωρείται το πιο σημαντικό για έρευνα στην κοινωνική εργασία διεθνώς (Shaw, 2004:2). Ο Reid (1997) επεδίωκε μέσω της έρευνας την ανάπτυξη ενδεδειγμένων μεθόδων για συγκεκριμένες παρεμβάσεις.

Επίσης ένα δημοφιλές μοντέλο σχεδίασης ερευνών παρέμβασης είναι εκείνο του Thomas (1984, 1994). Έχει χρησιμοποιηθεί στην ανάπτυξη μοντέλων ή ειδικών παρεμβάσεων σε προβλήματα αλκοολισμού και κακοποίησης συζύγων, σχολικής αποτυχίας, διαζυγίου, αναπτυξιακής αναπηρίας, μονογονεϊκών οικογενειών σε πανεπιστημιακό πλαίσιο, σε ανάπτυξη ειδικών παρεμβάσεων οικογενειακής θεραπείας κ.ά. (Fortune, Reid 1999:419). Σύμφωνα με την αναφορά των Fortune & Reid (1999: 418-422) στο εν λόγω μοντέλο, η διεξαγωγή μιας έρευνας εκτυλίσσεται σε πέντε στάδια: 1. *Ανάλυση προβλήματος και σχεδιασμός έργου* (αποσαφήνιση των προβλημάτων και σκοπών της παρέμβασης, ανασκόπηση σχετικής βιβλιογραφίας, αρχικές κατευθύνσεις για τα επόμενα στάδια). 2. *Συλλογή και σύνθεση πληροφοριών* (λεπτομερής εξέταση της θεωρητικής και εμπειρικής γνώσης που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στην ανάπτυξη της παρέμβασης). 3. *Σχέδιο παρέμβασης* (λεπτομερής περιγραφή προβλημάτων, μεθόδων εκτίμησης και θεραπείας, αναλυτική περιγραφή των διαδικασιών που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν σε κάθε συνέντευξη και πιθανοί απρόβλεπτοι χειρισμοί). Βασική επιδίωξη του ερευνητή στο στάδιο σχεδιασμού της παρέμβασης είναι να δώσει μορφή σε νέες ιδέες, όπως η επέκταση μιας προσέγγισης σε ένα νέο πρόβλημα ή η ανάπτυξη μιας νέας παρέμβασης. 4. *Πιλοτική εφαρμογή του σχεδίου παρέμβασης* (εφαρμόζεται αφού έχει ολοκληρωθεί το λεπτομερές σχέδιο παρέμβασης και έχει κατασκευαστεί ή επιλεγεί το εργαλείο συλλογής πληροφοριών) 5. *Αξιολόγηση* (αυστηρός έλεγχος για την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης, πείραμα με ομάδα ελέγχου).

Παρά τις ανωτέρω εξελίξεις στις μεθόδους μελέτης των παρεμβάσεων της κοινωνικής εργασίας, οι περισσότερες έρευνες που διεξάγονται στο πεδίο της, κατατάσσονται στη βασική έρευνα (περιγραφική, επεξηγηματική). Αυτό αποδεικνύει και η ανασκόπηση των Rosen, Proctor και Staudt (1999: 4-14) στην ύλη περιοδικών κοινωνικής εργασίας, όπου το 37% των άρθρων εμπειρικής έρευνας ήταν περιγραφικές και επεξηγηματικές μελέτες για έλεγχο θεωρίας.

Η έρευνα παρέμβασης περιελάμβανε μόνο ένα 10% του συνόλου της εμπειρικής έρευνας. Το μικρό αυτό ποσοστό συνδέεται κυρίως με τον περιορισμένο αριθμό των ακαδημαϊκών διδακτόρων κοινωνικής εργασίας, καθώς και με τις ιδιαίτερες δυσκολίες που δημιουργούνται

13. Ο William Reid, καθηγητής έρευνας στο κρατικό πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης είχε αφιερωθεί στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας. Πέθανε το 2003. Η πρώτη μελέτη του ήταν στην πειραματική αξιολόγηση και η τελευταία του στην ανάπτυξη και αξιολόγηση μοντέλων έρευνας με προσανατολισμό το στόχο, την ποιοτική σύνδεση και τη διαδικασία της έρευνας. Πρότεινε τρόπους εφαρμογής της επιστημολογίας και της μεθοδολογίας στην κοινωνική εργασία (βλ. Shaw, 2004: 4).

στην πραγματοποίηση των ερευνών παρέμβασης (Thyer, 2000:8). Ωστόσο ένα κύριο ζήτημα για τη σύγχρονη Κοινωνική Εργασία είναι η διερεύνηση των καινοτόμων παρεμβάσεων της (Austin, 1999:705).

Σε ό,τι αφορά στην έρευνα αξιολόγησης των κλινικών παρεμβάσεων της κοινωνικής εργασίας, τη δεκαετία του 1990, ο αριθμός των ερευνών που εξέταζαν τις κοινωνικές παραμέτρους των προβλημάτων ήταν περιορισμένος. Οι μετρήσεις που υιοθετούνταν για τον προσδιορισμό προβλημάτων και διαδικασιών παρέμβασης συνήθως ήταν ποσοτικές και δεν απέδιδαν τη σημασία των συμπεριφορών, των συναισθημάτων, των σκέψεων, των στάσεων και των επιθυμιών των υποκειμένων σε συνάρτηση με το περιβάλλον τους (Drisko, 2000:198-202).

Τέλος, σε μικρό ποσοστό (3%) των δημοσιευμένων άρθρων έρευνας παρέμβασης, στην ανασκόπηση των Rosen et al. (1999), υπήρχε πλήρης αναφορά στη μεθοδολογία που είχε ακολουθηθεί.

5. Ηθικά ζητήματα

Τα ζητήματα δεοντολογίας είναι σύμφυτα με την πρακτική της κοινωνικής εργασίας και αποτελούν κύριο μέλημα των επαγγελματιών. Διάρκής είναι η παρουσία τους και σε όλα τα στάδια ανάπτυξης μιας έρευνας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί, με βάση τις αρχές και τη δεοντολογία του επαγγέλματος, οφείλουν στη διεξαγωγή μιας έρευνας να χρησιμοποιούν συναινετικές διαδικασίες και να διασφαλίζουν το απόρρητο των αναδυόμενων πληροφοριών.

Τα δεοντολογικά ζητήματα που καλείται να αντιμετωπίσει σήμερα η κοινωνική εργασία συνδέονται κύρια με τις εξελίξεις της γενετικής, της τεχνολογίας και με νέα προβλήματα στην ιδιωτική ζωή των ατόμων. Τα ζητήματα αυτά θεωρούνται σοβαρά και οδηγούν στην ανάπτυξη νέων αρχών στο πεδίο της έρευνας.

Σε μερικές χώρες, όπως οι ΗΠΑ, εφαρμόζεται ήδη ειδικός κώδικας δεοντολογίας για την έρευνα στην κοινωνική εργασία, ενώ σε άλλες (Βρετανία) γίνονται προσπάθειες τα τελευταία χρόνια για τη θέσπισή του (Butler, 2002).

Ο Shaw (2003:113) σημειώνει ότι η θέσπιση ειδικού κώδικα ίσως κάνει την έρευνα στην κοινωνική εργασία λιγότερο ευαίσθητη σε κάποια θέματα. Επισημαίνει τον κίνδυνο που ελλοχεύει στη θεσμοθέτηση ηθικών ζητημάτων, από τη μια μεριά να αποτελούν το μόνο κριτήριο πρόσβασης στην έρευνα και από την άλλη μεριά να περιορίζουν την πρόσβαση, το σχεδιασμό και τη διαχείρισή της.

6. Συμπεράσματα

Η επιστημονική βάση της Κοινωνικής Εργασίας επικυρώθηκε από τη διεξαγωγή σημαντικών εμπειρικών ερευνών για την υποστήριξη ενός εκλεκτικού θεωρητικού πλαισίου, που υιοθετείται στην πρακτική της από τη δεκαετία του 1980.

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι θετικές εξελίξεις στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας σε διεθνές επίπεδο εκφράζονται διαμέσου της σημαντικής αύξησης των ερευνητικών άρθρων,¹⁴

14. Σήμερα κυκλοφορούν εκατοντάδες περιοδικά κοινωνικής εργασίας στο διεθνή χώρο (βλ. <http://www.worldcatlibraries.org>). Σε μια ανασκόπηση των Rosen, Proctor και Staudt (1999: 6) βρέθηκε ότι το 47% των άρθρων των περιοδικών κοινωνικής εργασίας αναφερόταν σε ερευνητικές μελέτες.

των βιβλίων ποιοτικής έρευνας και των ερευνητικών προγραμμάτων των σχολών. Η θεσμοθέτηση του Εθνικού Κέντρου Έρευνας στην Κοινωνική Εργασία, στις ΗΠΑ, το 2001 είναι ένας δείκτης των υψηλών κατακτήσεων της έρευνας στο πεδίο της κοινωνικής εργασίας σ' αυτή τη χώρα, αλλά και αναγνώρισης του ουσιαστικού της ρόλου στην κατανομή πόρων κοινωνικής πολιτικής. Επίσης, η μετατόπιση της έρευνας της κοινωνικής εργασίας από το θετικιστικό πρότυπο της επιστήμης σε μια αναζήτηση νέων προσεγγίσεων, που συνάδουν περισσότερο με το σύνθετο και μεταβαλλόμενο χαρακτήρα της, είναι μια σημαντική εξέλιξη. Μερικά μεταθετιστικά μοντέλα (επιστημονικός ρεαλισμός και κονστрукτιβισμός) υπόσχονται μια πιο ολοκληρωμένη εξέταση των σύνθετων προβλημάτων, που συνήθως καλείται να αντιμετωπίσει η κοινωνική εργασία στην πρακτική της.

Μεγάλο μέρος της έρευνας στην Κοινωνική Εργασία τις τελευταίες δεκαετίες, αφορά ποσοτικές μελέτες περιγραφικού και επεξηγηματικού τύπου. Συγχρόνως, το ενδιαφέρον για την ποιοτική έρευνα διαγράφεται υψηλό και αυξανόμενο και η προσοχή συγκεντρώνεται στην ανάγκη για μια πληρέστερη μεθοδολογική τεκμηρίωση των μελετών. Οι πειραματικές μελέτες παρουσιάζουν σημαντική αύξηση τις τελευταίες δεκαετίες, όμως το ποσοστό τους (15%) δεν είναι αρκετό σε σχέση με το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η αξιοποίηση των πορισμάτων τους στη διαμόρφωση πολιτικής.

Η Κοινωνική Εργασία ως εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη καλείται να διερευνά συστηματικά τις παρεμβάσεις της, που τείνουν να είναι ιδιαίτερα περίπλοκες. Ως εκ τούτου έχει δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη ειδικής μεθοδολογίας της έρευνας προς αυτή την κατεύθυνση. Παρά ταύτα, η έρευνα παρέμβασης εξακολουθεί να καλύπτει μικρό μέρος (10%) του συνόλου της εμπειρικής έρευνας.

Σύμφωνα με επισημάνσεις ερευνητών διεθνούς εμβέλειας (Rubin, 2000 & Shaw, 2004) η περαιτέρω θετική εξέλιξη στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας συνδέεται στενά με ένα υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης σε ερευνητικές στρατηγικές και μεθόδους, καθώς και με την αξιοποίηση των ευρημάτων από τους επαγγελματίες που εξακολουθεί να μην είναι ικανοποιητική. Ένα άλλο μείζον ζήτημα που επισημαίνεται είναι η ανεπάρκεια οικονομικών πόρων. Σε χώρες όπως η Αγγλία, οι ευκαιρίες για έρευνα στην κοινωνική εργασία είναι περιορισμένες, η χρηματοδότησή της δεν είναι σταθερή και συνδέεται περισσότερο με τη δημιουργία κάποιου έργου παρά με τις πραγματικές ανάγκες (Shaw, 2003:114).

Στη χώρα μας η ανάπτυξη της έρευνας στην κοινωνική εργασία προωθείται συστηματικά με το διδακτορικό πρόγραμμα σπουδών στην Κοινωνική Εργασία του Δημοκriteίου Πανεπιστημίου Θράκης. Σποραδικά, διεξάγονται έρευνες σε προγράμματα του ΕΠΕΑΕΚ και του Erasmus, τα οποία λειτουργούν στα πλαίσια της προπτυχιακής εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία. Επίσης, φορείς υπηρεσιών για το παιδί, την οικογένεια και την απεξάρτηση έχουν συνεισφέρει σημαντικό ερευνητικό έργο. Τέλος, σημαντικό ρόλο στη δημοσιοποίηση ερευνών Κοινωνικής Εργασίας είχε παίξει το περιοδικό *ΕΚΛΟΓΗ* από τη δεκαετία του 1960 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και φυσικά το περιοδικό *Κοινωνική Εργασία*, το οποίο με συνέπεια εξακολουθεί να πληροφορεί τον κλάδο για τις εξελίξεις της επιστήμης.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνική

- Αλτάνης, Π. κ.ά. (2005). Η άριστη αναλογία κοινωνικών λειτουργών στην Ελλάδα. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 78, σσ.71-84.
- Βεργέτη, Α.(2006). *Κοινωνική εργασία με οικογένεια σε κρίση*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο (Διδακτορική διατριβή).
- Γεωργούλας, Στ.- Τσαλκάνης, Α.(2006). Κοινωνικοί λειτουργοί και πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας σε επίπεδο κοινότητας. *Κοινωνική Εργασία*, τ.82,σσ.88-103.
- Ζαϊμάκης, Ι. – Καλλινικάκη, Θ. (2004). *Τοπικός χώρος και πολυπολιτισμικότητα*. Σάπες Θράκη. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.
- Θεοδωράτου, Μ. κ.ά.(2004). Τρόποι διαχείρισης του εργασιακού άγχους και επαγγελματικών προβλημάτων των κοινωνικών λειτουργών. *Κοινωνική Εργασία*, τ.75, σσ. 147-165.
- Κυριαζή, Ν. (2001). *Η κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα : Ελληνικά γράμματα.
- Παπαγεωργίου, Ε.(επ.), Δημοπούλου, Μ.,Βεργέτη, Α. κ.ά. (2002). *Ανίχνευση τάσεων εξάρτησης από ψυχοδραστικές ουσίες στον Πληθυσμό του ΤΕΙ-Αθήνας, ηλικίας 18-24 ετών*. Αθήνα: Εκδοτικός οργανισμός ΤΕΙ-Α.
- Παπαδάκη, Ε., Παπαδάκη, Β.(2006). Η επαγγελματική αναγνώριση των κοινωνικών λειτουργών στο πλαίσιο των κοινωνικών υπηρεσιών της Κρήτης. *Κοινωνική Εργασία*, τ.84,σσ.211- 224.
- Πουλόπουλος, Χ. (2000). Αξιολόγηση οργανισμών θεραπείας της τοξικοεξάρτησης: στόχοι, μέθοδοι και κριτήρια *Κοινωνική Εργασία*, τ. 57, σσ. 7-12.
- Robson Colin, Μιχαλοπούλου, Κ.(επ.) (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα : Gutenberg.
- Σκλάβου, Κ.(2006).Μελέτη εκπαιδευτικών αναγκών και στάσεων για την εκπαίδευση των ενηλίκων προσφύγων και μεταναστών στο λεκανοπέδιο Αττικής. *Κοινωνική Εργασία*, τ.82, σσ.104-115.
- Χατζηφωτίου, Σ. κ.ά. (2003).Παιδική κακοποίηση και Κοινωνική Εργασία: Δυσκολίες και προτεινόμενα μοντέλα δράσης για τους επαγγελματίες. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 72, σσ. 211-224.

Αγγλική

- Austin, D.(1999). A Report on Progress in the Development of Research in Social Work. *Research on Social Work Practice*, v.9, n.6, pp. 673 -707.
- Action Network for Social Work Education and Research (ANSWER)
<http://www.socialworkers.org/advocacy/answer/default.asp>.)
- Butler, Ian (2002). A code of ethics for Social Work and Social Care Research. *British Journal of Social Work*, v.32,n.2, pp.239-248.
- Campanini, A. & Frost, E.(2004). *European Social Work. Commonalities and Differences*. Roma: Carocci editor.
- Drisko, J. W. (2000). Conceptualizing Clinical Practice Evaluation: Historical trends and current issues. *Studies in Social Work*. Special issue, v.70, n.2, Massachusetts: Smith College School for Social Work.
- D'Cruz, H., Jones, M.(2003).*Social Work Research. Ethical and Political Contexts*. London: Sage publications.

- Fortune, A. Reid, W.(1999). *Research in Social Work*. New York: Columbia university press.
- Golan, N.(1978). *Treatment in Crisis Situations*. New York: Free press.
- Kazi, M.A.F (1998). *Single –Case Evaluation by Social Workers*. England: Ashgate
- Kazi, M.A.F. & Wilson, J.(1996). Applying Single –Case Evaluation in Social Work. *British Journal of Social Work*, v.26, pp. 699-717.
- Marlow Chr.(1997). *Research Methods for Generalist Social Work*. New York: Brooks/ Cole Publishing Company.
- McRoy, R. G. (1997). Qualitative Research. *Social Work Reference Library CD-ROM*. NASW Press.
- National Center for Social Work Research, [http:// www.theorator.com/bills107/](http://www.theorator.com/bills107/)
- Parad, H. J.(1966). *Crisis Intervention: Selected Reading*. New York: Family Service Association of America.
- Parton, N., O'Byrne, P. (2000). *Constructive Social Work*. New York: Palgrave.
- Pawson, R., Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Rapoport, L.(1967). Crisis- oriented short –term casework. *Social Services Review*, v.41, pp. 31-43.
- Reid, W.J., Epstein, L.(1972a). *Task-centered Casework*. New York: Columbia University Press.
- Reid, W.J.(1997). Research Overview. *Social Work Reference Library CD-ROM*. NASW Press.
- Reid, W.J.(1997). Research on task-centred practice. In: *Social Work Research*, v.21, n.3, pp.132-137.
- Rotheray, M.(1993). The Positivist Research Approach. In: R.Grinnell(Ed.). *Social Work Research and Evaluation*. New York: F.E.Peacock.
- Rothman, J. (1997). Intervention Research. *Social Work Reference Library CD-ROM*. NASW Press, pp.1-7.
- Rosen, A., Proctor, E.K. & Staudt, M. M.(1999). Social work research and the quest for effective practice. *Social Work Research*, v.32, pp. 4-14.
- Rubin, A. (2000). Social work research at the turn of the Millennium: Progress and Challenges. *Research and Social Work Practice*, v.10 n.1, pp. 9-14.
- Shaw, I., Gould, N.(2001). *Qualitative Research in Social Work*. London: Sage Publications.
- Shaw, I. F. (2003) .Cutting Edge issues in Social Work Research. *British Journal of Social Work*. v. 33, pp. 1007-116.
- Shaw, I. F. (2004). «Can we agree a social work research strategy», Presentation to Massey University (3 March), pp. 1- 13. [http:// www.massey.ac.nz/](http://www.massey.ac.nz/)
- Shaw, I. (1996). *Evaluating in Practice*. Aldershot : Arena.
- Thyer, B. A. (2000). A decade of Research on Social Work Practice. *Research on Social Work Practice*, v.10, n.1, pp.5-8.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ελληνική

- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κανδυλάκη, Α. (1997). Η έρευνα στην Κοινωνική Εργασία. Ποιοτική συλλογή και ανάλυση δεδομένων: Μια σύντομη προσέγγιση. *Κοινωνική Εργασία*, τ. 47, σσ.150-159.
- Κυριαζή, Ν. (2001). *Η κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα : Ελληνικά γράμματα.
- Mason, J., Κυριαζή, Ν. (επ.) (2003). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τσώλης, Γ. (2006). *Ιστορίες ζωής και βιογραφικές αφηγήσεις*. Αθήνα: Κριτική.

Αγγλική

- Anastas, J.W., MacDonald, M.L. (1994). *Research Design for Social Work and Human Services*. New York : Lexington books.
- Denscombe, M. (2003). *The Good Research Guide for Small-scale Social Research Projects*. Great Britain: Open University Press.
- Everitt, A. & Hardiker, P. (1996). *Evaluating for Good Practice*. Basingstoke: Macmillan.
- Fuller, R. & Petch, A. (1995). *Practitioner Research: The Reflexive social worker*. Buckingham: Open University Press.
- Gilgun, L.E. (1991). *Scientific Reasoning for Social Workers*. New York: Macmillan.
- Creswell, J. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among five traditions*. London : Sage Publications.
- Cournoyer, B. & Powers, G. (2002). Evidence-Based Social Work. In: Roberts A., Green, G. (Ed.) *Social Workers' Desk Reference*. U.S.A.: Oxford University Press.
- Lincoln, Y. & Guba, E. (1986). But is it rigorous; Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. In: Williams, D. (Ed.), *Naturalistic Evaluation. New Direction in Program Evaluation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lincoln, Y. (1990). The making of a constructivist: a remembrance of transformations past. In: Guba, E. (Ed.) *The Paradigm Dialog*. Newbury Park: Sage Publication.
- Padgett, D.K. (1998). *Qualitative Methods in Social Work Research*. USA: Sage Publication.
- Riessman, C.K. (Ed.) (1994). *Qualitative Studies in Social Work Research*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Ruben, A., and Babbie, E. (1997). *Research Methods for Social Work*. Pacific Grove, CA: Brooks – Cole.
- Thomas, E.J. (1984). *Designing Intervention for the Helping Professions*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Thomas, E.J. & Rothman, J. (1994). An Integrative Perspective on Intervention Research. In *Intervention Research*, edited by Rothman, J and Thomas, E.J., q.v.